

Оксана Гритенко

доктор юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОКРЕМІ ПОЛОЖЕННЯ МІЖНАРОДНО- ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ (ПРАВИЛ) В ЧАСТИНІ ПОЛІПШЕННЯ УМОВ ВІДБУВАННЯ (ВИКОНАННЯ) ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЗАСУДЖЕНИМИ

Кримінально-виконавче законодавство у сфері регулювання кримінально-виконавчих відносин та запобігання злочинності, окрім іншого, залежить від міжнародного права, яке тривалий час напрацьовувалось на підставі позитивних напрямів у законодавчій та правозастосовній практиці зарубіжних країн із врахуванням особливостей національної системи права. Окремий інтерес передбачає втілення деяких міжнародно-правових стандартів у національне законодавство, зокрема кримінально-виконавче. Адже, ці стандарти, визначають напрямки удосконалення кримінально-виконавчого законодавства, як на загальному рівні, так і на спеціальному.

Щодо міжнародно-правових актів загального характеру, можна позначити такі як, зокрема, Загальна декларація прав людини (ООН, 1948 р.), Європейська Конвенція з прав людини (Рада Європи, 1953 р.), які направлені проти катувань, жорстоких, нелюдських та принижуючих людську гідність дій, зокрема під час відбування (виконання) покарань. Окрім того, позначені міжнародно-правові акти стали підґрунтям для нормативно-правових актів спеціального характеру, які ставлять під охорону права та свободи особистості, зокрема, Конвенції проти катувань (ООН, 1984 р.). Ключові та вагомі положення щодо охорони прав та свобод особистості, знайшли відображення зокрема у ст. 28 Конституції України [2], у ч. 3 ст. 50 Кримінального кодексу України [3], а також у ч. 1 ст. 1 Кримінально-виконавчого кодексу України [4].

Не меш важливими щодо регулювання сфери поведження із засудженими є Мінімальні стандартні правила поведження з в'язнями, Європейські тюремні правила, які зокрема встановлюють особливості умов відбування (виконання) покарання засудженими через їх поліпшення. Так, Мінімальні стандартні правила поведження з в'язнями, визначають ряд положень, які підкреслюють необхідність наближення до життя на волі умов відбування (виконання) покарання (враховуючи те, що існуюча різниця між життям на волі і у в'язниці позначається на усвідомленні людської гідності); вжиття заходів помірною повернення засуджених до нормального життя у суспільство стосовно тих осіб, які звільняються з установ, чи під час іспитового строку та піддаються нагляду [5]. Цікавими є рекомендації щодо

полегшення умов відбування (виконання) покарання, а саме доцільності запровадження видів відпустки, терміну, кола осіб, до яких вони мають бути застосовані. Так, міжнародні стандарти містять рекомендації щодо збереження та поновлення зв'язків із зовнішнім світом, а також підкреслюється особливість та важливість посилення зв'язків із родино та близькими, що знаходяться за межами установи і які можуть сприяти поверненню засудженого до нормального життя після звільнення [5].

Щодо Європейських тюремних правил то вони, у більшій частині положень відтворюють зміст та сутність тих рекомендацій, які визначені у Мінімальних стандартних правилах поводження із в'язнями. Так, у окремих положеннях Європейських тюремних правил (п.п. 43, 64, 70) визначається те, що ув'язнення це вже є покаранням, а тому умови в яких ув'язнені знаходяться не повинні посилювати їх страждання або створювати умови в яких засуджений почуває себе позбавленим своєї гідності. Отже, врегулювання негативного впливу середовища в якому засуджений знаходиться, повинно відбуватися шляхом сприятливих соціально-корисних зв'язків із середовищем за межами установи та з налагодженням зв'язків із рідними. Так, за Європейськими тюремними правилами, ці сприятливі соціально-корисні зв'язки із рідними, позначаються через закріплення положень про необхідність та доцільність надання засудженим відпусток. Передбачається, що для активізації контактів із зовнішнім світом необхідно передбачити систему тюремних відпусток, а ті програми, що направлені на перевиховання у якості обов'язкової складової мають передбачати надання засудженим тюремної відпустки за медичними, загальноосвітніми, професійними, сімейними та іншими підставами [1, С. 60, 66, 67]

Отже, положення Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями та Європейських тюремних правил відтворюють особливий підхід до врегулювання сфери поводження із засудженими та є фундаментальними для сучасної пенітенціарної системи виконання покарань. І хоча, норми Кримінально-виконавчого кодексу України зазнали змін в частині їх спрямованості на полегшення та лібералізацію умов відбування (виконання) покарання засудженими (зокрема, ст.ст. 110, 111, 113 КВК України), проте, проаналізовані положення міжнародних актів не втрачають актуальності та потребують подальшого впровадження та удосконалення у кримінально-виконавчому законодавстві, зокрема в частині наближення до життя на волі умов відбування (виконання) покарання; наявності більш досконалої системи контактів із родиною та близькими; відпрацювання чіткого механізму надання відпусток.

1. Европейские тюремные правила: Рекомендации № R (87) 3, приняты Комитетом министров Европейского совета 12 февраля 1987 года, пояснительная записка // Новая концепция пенитенциарной системы. К., 1995. 159 с.

2. Конституція України від 28.06.1996 р. зі змінами та доповненнями. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Кримінальний кодекс України: Закон України № 2341-III від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 17.02.2023).

4. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України № 1129-IV від 11 липня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text> (дата звернення: 12.02.2023р.).

5. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text (дата звернення: 12.02.2023р.).

Рафал Лізут

PhD, доцент Люблінського
католицького університету
ім. Івана Павла II (Польща)

LAW AND ECONOMY ARE TWO INTERRELATED FIELDS

Law and economics are two interconnected fields that have significant influence on each other. Law provides the framework within which economic activity takes place, while economics provides the tools for analyzing and understanding the effects of legal rules and institutions on economic behavior.

At its most basic level, law provides the rules that govern economic activity. Legal institutions, such as property rights, contract law, and regulatory frameworks, create the incentives and constraints that shape economic behavior. These legal rules also provide the foundation for economic transactions, ensuring that contracts are enforceable and property is protected from theft or expropriation. Thus, law provides the necessary structure for economic activity to take place, facilitating transactions and exchanges that benefit both individuals and society as a whole.

Economics, on the other hand, provides the analytical tools for understanding the effects of legal rules and institutions on economic behavior. Economists use models and empirical methods to study how legal rules affect economic outcomes, such as prices, quantities, and welfare. For example, economists have shown that well-defined and enforced property rights lead to more efficient resource allocation and economic growth, while excessive regulation can stifle innovation and reduce competition.

One of the most significant contributions of law and economics is the recognition that legal rules and institutions have economic costs and benefits, and that these costs and benefits can be quantified and compared. For example, a regulation that requires firms to install costly pollution abatement equipment may reduce pollution, but also increase the cost of production and reduce competitiveness. By quantifying the costs and benefits of different legal rules and institutions, economists can help policymakers make more informed decisions about which policies are likely to achieve their intended goals at the lowest cost.

The relationship between law and economics is also evident in the study of